

บทที่ ๒

ประวัติความเป็นมาของเมืองเชียงเหียน

ในบทที่ ๒ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบ้านเชียงเหียน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ศึกษาสภาพโดยทั่วไปของบ้านเชียงเหียน พิธีกรรมการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียนรูปแบบและวิธีการฝังศพ เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับการจัดพิธีกรรมงานศพของชาวบ้านเชียงเหียน และเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามลำดับดังนี้

๒.๑ ประวัติความเป็นมาของบ้านเชียงเหียน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

สำหรับความเป็นมาของบ้านเชียงเหียน ไม่ได้ปรากฏหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรที่แน่นอน แต่จะปรากฏออกมาเป็นรูปเรื่องเล่าหรือตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาแต่โบราณ ซึ่งเล่ากันว่าบ้านเชียงเหียนหรือเมืองเชียงเหียนนี้อยู่รวมสมัยกับเรื่องราวกับผาแดงนางไอ่อันเป็นวรรณกรรมที่สำคัญของเมืองโบราณหลายเมืองในพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ความเป็นมาของเมืองเชียงเหียนได้เล่าสืบต่อกันมาว่า ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔ เป็นช่วงเวลาที่ ขอมเรืองอำนาจ ซึ่งตรงกับช่วงสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ ได้แผ่อำนาจและขยายอาณาเขตถึงดินแดนลาวเกือบทั้งหมด และตั้งเมืองอยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของลาว ให้ชื่อเมืองว่า “ชะคีตา หรือ เมืองสุวรรณโคมคำ” ชาวเมืองเรียกเจ้าเมืองว่าพระยาขอม (พระยาขอม มีมเหสี ชื่อนางจันทร์มีธิดาชื่อ นางไอ่คำ มีรูปโฉมสวยงามมาก) เมื่อเมืองชะคีตาเจริญรุ่งเรืองมากแล้ว พระยาขอมจึงโปรดให้พระบรมวงศานุวงศ์ (น้องชาย ๒ คน หลาน ๓ คน) ไปสร้างเมืองหน้าด่าน อีก ๕ เมือง ดังนี้^๑

^๑ทองสร ไชยมูล, โรงเรียนบ้านหันเชียงเหียนตำนานเชียงเหียนมหาสารคาม สมศ, (มหาสารคาม : บ้านเชียงเหียน, ๒๕๔๕), (เอกสารอัดสำเนา) หน้า ๑.

๑. เจ้าสีแก้ว (น้อง) ไปสร้างเมืองสีแก้ว
๒. เจ้าเชียงเหียน (น้อง) ไปสร้างเมืองเชียงเหียน
๓. เจ้าเชียงหงส์ (หลาน) ไปสร้างเมืองเชียงหงส์
๔. เจ้าฟ้าแดด (หลาน) ไปสร้างเมืองฟ้าแดด สงยาง
๕. เจ้าเชียงทอง (หลาน) ไปสร้างเมืองเชียงทอง

เจ้าเชียงเหียนได้นำทรัพย์สมบัติ ตลอดจนกำลังพลอันประกอบไปด้วย “ช้างหนึ่ง อ้อย ม้าหนึ่ง อ้อย วัวหนึ่ง อ้อย ข้าวราชนาเกลือ” มาสร้างเมืองใหม่ในบริเวณ “ดงสวนน้อย” อันเป็นทำเลที่ดีเนื่องจาก

๑. ไปทางทิศตะวันตกประมาณหนึ่งวัน (ระยะทางเดินจนเหนื่อยต้องหยุดพัก) ก็ถึงกุยช้างใหญ่ (กุยนาบ)
๒. ไปทางทิศตะวันออกประมาณเท่ากัน ก็ถึงหนองกระทุ่ม (หนองกระทุ่ม บ้านเขา)
๓. ไปทางทิศเหนือใช้เวลาประมาณเท่ากันก็ถึงลำน้ำใหญ่ ที่มีน้ำไหลจากทางทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก คือห้วยคะคาง
๔. ไปทางทิศใต้ติดกับดงดิบ

ภายใน “ดงสวนน้อย” มีต้นยางใหญ่ ๑ ต้น สูงเสียดฟ้า (ในเวลาที่จะวันตกดินไปแล้วประมาณ ๒-๓ ชั่วโมงบริเวณข้างล่างจะมีดสนิท แต่ที่ปลายต้นยางใหญ่ยังคงมีแดดอยู่ ชาวบ้านเรียกกันว่า “ลิงตากผ้าอ้อม” ในเวลาตอนเช้าตรู่ประมาณตี ๔-๕ จะมองเห็นแดดที่ปลายต้นยางนี้ ชาวบ้านเรียกกันว่า “ต้นอีแดด”) ตลอดจนมีสัตว์ป่าน้อยใหญ่ที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การตั้งบ้านเมือง เจ้าเชียงเหียนจำตัดสินใจสร้างเมืองที่นี่เพราะถือว่าเป็นถิ่นที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด เพื่อให้สมกับเป็นเมืองหน้าด่าน ได้สร้างหนองน้ำเป็นกำแพงเมือง ๕ แห่ง คันคูดินสามชั้นด้านทิศตะวันออกสูงประมาณ ๓ เมตร เป็นประตูหอรบ (ปัจจุบันถูกทำลายไปแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๖) โดยมีลักษณะของเมืองเป็นรูปรีๆ มีประตูเมือง ๕ ประตู ดังนี้

๑. ทิศตะวันออก ๑ ประตู (ทางไปร้อยเอ็ดปัจจุบัน)
๒. ทิศตะวันตก ๑ ประตู (ทางไปสารคามปัจจุบัน)
๓. ทิศเหนือ ๒ ประตู (ทางไปห้วยคะคาง)
๔. ทิศใต้ ๑ ประตู (ทางไปดงสวนน้อย บ้านร่วมใจปัจจุบัน)

เมื่อเมืองหน้าด่านทั้ง ๕ เมืองเจริญรุ่งเรืองแล้ว พระยาขอมได้จัดประเพณีบุญบั้งไฟในเดือนหก และมีใบบอกบุญไปยังเมืองต่างๆ ให้นำบั้งไฟมาแข่งขันที่ “เมืองเอกชะคีตา” ถ้าใครชนะคือบั้งไฟขึ้นสูง จะได้รางวัล ทรัพย์สินเงินทอง นางสนมกำนัล ส่วน “ท้าวผาแดงแห่งเมืองผาโพง” ไม่ได้รับใบบอกบุญ แต่ทำบั้งไฟมาแข่งโดยถำบั้งไฟผาแดงชนะ จะได้นางไอลำเป็นรางวัล ผลการแข่งขันปรากฏว่า

๑. บั้งไฟพระยาเชียงเหียนขึ้นสูงลิบฟ้า

๒. บั้งไฟพระยาขอมไม่ขึ้น (เรียกว่าบั้งไฟซู้ คือจุดแล้วมีประกายไฟแดงๆ พุ่งออกมาไม่ขึ้น)

๓. บั้งไฟผาแดงแตก

๔. ท้าวภักดีลูกชายพระยานาคทำบั้งไฟมาแข่งครั้งนี้เหมือนกัน ทั้งนี้เนื่องจากหลงรักนางไอลำแต่นางไอลำนั้นมีใจชอบท้าวผาแดงท้าวภักดีจึงใช้เล่ห์กลด้วยการแปลงกายเป็นกระรอกเผือกมาให้นางไอลำเห็น นางไอลำเห็นกระรอกเผือกแปลกประหลาดเพราะเขเวนกระดิ่งทองคำ เวลากระโดดมีเสียงไพเราะ จึงให้นายพรานจับ เมื่อจับเป็นไม่ได้จึงใช้ธนูยิงจนตาย ปรากฏว่ากระรอกได้ขยายตัวใหญ่ขึ้นหลายเท่า นายพรานจึงเล่เนื้อให้ชาวเมืองกิน โดยก่อนตายพระยาภักดีอธิฐานว่า “หากใครได้กินเนื้อกระรอกเผือกตัวนี้ ขอให้บ้านเมืองนั้นจงถล่มสูญหายไป” เมื่อชาวบ้านได้เนื้อกระรอกกันจนหมดเมืองแล้วก็พากันบริโภคน ผลปรากฏว่าทำให้เมืองเอกชะคีตาถล่มหายไปตามคำอธิฐานของท้าวภักดี เหลือเพียงเมืองหน้าด่านเพียง ๕ เมืองเท่านั้น

จากเหตุการณ์นี้จึงทำให้ถึงความเลื่อมอำนาจของพระยาขอม และมีเรื่องเล่าสืบกันว่าภายหลังลาวได้มีอำนาจในกลุ่มเมืองนี้ จึงทำให้เมืองหน้าด่านทั้ง ๕ อยู่ภายใต้อำนาจของลาวไปในสมัยของพระชัยเชษฐาแห่งอาณาจักรล้านช้าง ดังนั้นเมืองเชียงเหียนและเมืองหน้าด่านอีกทั้ง ๔ เมือง จึงตกอยู่ภายใต้ของลาวนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงสมัยของเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทร์อาณาจักรสยามสามารถขับไล่ลาวออกไปได้ และได้แต่งตั้งเจ้านายให้มาปกครองใหม่ ดังนี้

๑. อัญยาพ่อเผ่า

๒. อัญยาพระศอ

๓. อัญยาสุริยะ (ต้นตระกูลขัตติยวงศ์)

เมืองเชียงเหียนจึงได้เจริญขึ้นอีกครั้ง แต่ได้ประสบปัญหาน้ำท่วมจึงทำให้ได้

ผลผลิตจากการทำนํ้าน้อย ประชาชนจึงร่วมกันแก้ปัญหาด้วยการขุดคลองระบายน้ำจำนวน ๒ คลอง ตัดลงสู่ห้วยกะปาง ดังนี้

๑. ส่องใหญ่ (คลองใหญ่) ปัจจุบันเป็นถนนกสิกรรม

๒. ส่องเฮือ (คลองเรือ) ปัจจุบันเป็นถนนไปบ้านกุดซุย

นับตั้งแต่นั้นมาจึงได้มีความเจริญสืบเนื่องเรื่อยมา และได้พัฒนาเป็นบ้านเชียงเหียนดังในปัจจุบัน

๒.๑.๑ อาณาเขตของบ้านเชียงเหียน

บ้านเชียงเหียนปัจจุบัน ตั้งอยู่ตำบลเขวาสาน อำเภอเมืองมหาสารคาม ห่างจากจังหวัดมหาสารคาม ๘ กิโลเมตร เนื่องจากประชากรเพิ่มขึ้นและสะดวกในการปกครองจึงแบ่งพื้นที่การปกครองเป็น ๓ หมู่^๒ ดังนี้

๑) บ้านเชียงเหียน หมู่ ๑ เป็นบ้านเชียงเหียนเดิมซึ่งสืบต่อกันมาจากเมืองเชียงเหียนเก่า ปัจจุบันมีนางจรี เรืองสมบัติ เป็นผู้ใหญ่บ้าน

๑.๑ ที่ตั้ง ตั้งอยู่ทิศเหนือของถนนสายมหาสารคาม – ร้อยเอ็ด

๑.๒ พื้นที่ทำกิน ๑,๔๓๐ ไร่ พื้นที่ในหมู่บ้าน ๔๗๕ ไร่

๑.๓ จำนวนครัวเรือน ๒๑๘ ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด ๙๔๒ คน ชาย ๔๘๑ คน หญิง ๔๖๑ คน

๑.๔ สาธารณประโยชน์ ๒ แห่ง บึงบ้าน ๑๓ ไร่ คอนปู้ตา ๕ ไร่

๒) บ้านเชียงเหียนใต้ หมู่ที่ ๑๘ แยกออกมาจากหมู่บ้านเดิม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๗ ปัจจุบันมีนายสายสมร รัตนพลแสน เป็นผู้ใหญ่บ้าน

๒.๑ ที่ตั้ง ทางทิศเหนือถนนสายมหาสารคาม – ร้อยเอ็ด ทิศตะวันออกของวัดโพธิ์ศรีเชียงเหียน

๒.๒ พื้นที่ทำกิน ๑,๒๐๐ ไร่ พื้นที่ในหมู่บ้าน ๓๗๕.๒ ไร่

๒.๓ จำนวนครัวเรือน ๑๗๕ ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด ๖๕๘ คน

^๒ภรภัทร ทิพสิงห์ และคณะ, “การพัฒนาและแนวทางดำเนินงานสปชชชน บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม”, งานวิจัย, (มหาสารคาม : คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘), หน้า ๔๘.

ชาย ๓๕๔ คน หญิง ๓๔๔ คน

๒.๔ สาธารณประโยชน์ ๓ แห่ง บึงส้ม ๑๑ ไร่ บึงบอน ๑๖ ไร่ โนนคูน้อย ๘๘ ไร่

๓) บ้านเชียงเหียนน้อย หมู่ ๒๓ แยกออกมาจากบ้านเชียงเหียนเดิม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๓ ปัจจุบันมีนายสมพงษ์ รัตนพลแสน เป็นผู้ใหญ่บ้าน

๓.๑ ที่ตั้ง ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของถนนสายมหาสารคาม - ร้อยเอ็ด ทิศตะวันตกของโรงเรียนบ้านหันเชียงเหียน

๓.๒ พื้นที่ทำกิน ๑,๒๒๕ ไร่ ๖๗ ตารางวา พื้นที่ในหมู่บ้าน ๗๕ ไร่ ๓ งาน ๕๒ ตารางวา

๓.๓ จำนวนครัวเรือน ๑๐๗ ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด ๔๐๖ คน ชาย ๒๐๑ คน หญิง ๒๐๕ คน

๓.๔ สาธารณประโยชน์ ๓ แห่ง บึงหว่า ๕ ไร่ สระแก้ว ๑๕ ไร่ ๓ งาน ๕ ตารางวา โคนหนองข่า มีเนื้อที่ประมาณ ๒๕๐ ไร่

๒.๑.๒ โบราณสถานโบราณวัตถุของบ้านเชียงเหียน

๑. มีคูเมืองเดิมเป็นหนองน้ำ ๖ แห่ง ดังนี้

๑.๑ บึงหว่า อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน

๑.๒ บึงบ้าน อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

๑.๓ บึงส้ม อยู่ทางทิศเหนือ บึงส้มเป็นบึงขนาดใหญ่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของกำแพงเมืองโบราณ บึงส้มนี้คือส่วนหนึ่งของคูเมืองโบราณ

๑.๔ บึงบอน อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ บึงบอนเป็นบึงขนาดใหญ่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกำแพงเมืองโบราณ บึงบอนนี้คือส่วนหนึ่งของคูเมืองโบราณ

๑.๕ สระแก้ว อยู่ทางทิศใต้ เป็นบึงขนาดใหญ่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของกำแพงเมืองโบราณ สระแก้วนี้คือส่วนหนึ่งของคูเมืองโบราณ

๑.๖ สระบัว อยู่ติดกับสระแก้ว ด้านทิศเหนือ เป็นบึงขนาดใหญ่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของกำแพงเมืองโบราณ สระบัวนี้คือส่วนหนึ่งของคูเมืองโบราณ (ปัจจุบันเป็นที่นาของผู้ครอบครอง)

๒. สถานที่สำคัญและวัตถุโบราณ

๒.๑ คูเมืองโบราณ บ้านเชียงเหียนเป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ ผังเมืองเป็นรูปวงรี อันแสดงถึงเมืองโบราณสมัยทวารวดี มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑ กิโลเมตร มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ ประกอบด้วย คันดิน ๓ ชั้น คูน้ำ ๒ ชั้น ปัจจุบันเหลือให้เห็นเฉพาะบางส่วน เนื่องจากคูเมืองด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ถูกทางหลวงหมายเลข ๒๓(มหาสารคาม - ร้อยเอ็ด) ตัดผ่านกลางเมือง

๒.๒ ศาลเจ้าปู่ตา (ศาลเจ้าพ่อศรีสงคราม) อยู่ริมบึงสมด้านทิศเหนือ ศาลปู่ตาชาวบ้านเชียงเหียนเชื่อว่าเป็นพี่ของแม่ย่านาง (หอแม่สองนาง) มีอำนาจที่ให้ทั้งคุณและโทษต่อคนได้ ใครปฏิบัติดีก็จะได้ ใครปฏิบัติชั่วก็จะได้รับโทษ ชาวบ้านถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านที่ลงมาดูแลคุ้มครองชาวบ้านให้พ้นภัยพิบัติอยู่สุขสบายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ อันเกี่ยวพันกับวรรณกรรมเรื่อง “ผาแดง นางไอ่” ของภาคอีสาน

๒.๓ หอแม่สองนาง อยู่ริมหนองสระแก้วด้านทิศเหนือ หอแม่สองนางชาวบ้านเชียงเหียนเชื่อว่าเป็นน้องของศาลปู่ตา แม่สองนางนี้ชอบเครื่องสำอางของสตรี ไม่ว่าจะเป็นแป้ง ลิปสติก หวี ฯลฯ ชาวบ้านจึงนิยมแลกบนด้วยสิ่งของดังกล่าวหากได้สิ่งที่ใจได้ตั้งอธิฐานขอแม่สองนางไว้

๒.๔ ทุ่งนาสนามชัย อยู่ติดสระแก้วด้านทิศใต้ (ปัจจุบันเป็นที่นาของผู้ครอบครอง)

๒.๕ คอนแก้ว อยู่ติดสระแก้ว ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้

๒.๖ หนองวงแหวน (หนองหลุมเพาะ) อยู่ติดวัดป่าประชาสงเคราะห์ บ้านเชียงเหียน เป็นบึงรูปวงแหวนตั้งอยู่ทางทิศใต้ของสระแก้ว เชื่อกันว่าคือหลุมที่ใช้หลบภัยสงครามในสมัยโบราณ

๒.๗ โนนวัดเก่า อยู่หน้าวัดปัจจุบัน (เป็นพื้นที่มีคนครอบครอง) โนนวัดเก่าเป็นบริเวณวัดเก่าที่มีมาแต่โบราณ ตั้งอยู่ตรงกลางพื้นที่ของกำแพงเมืองโบราณ (ติดกับถนนแจ้งสนิทในปัจจุบัน)

๒.๘ ศิลาแลง พบที่วัดโนนเก่า (ปัจจุบันอยู่ที่ประตูวัดทางด้านทิศเหนือ)

นอกจากนี้ยังมีการขุดหาวัตถุโบราณที่บ้านเชียงเหียน โดยกรมศิลปากรเป็นผู้ดำเนินการขุดโดยทำการขุดที่ คูสระน้ำ ที่รอบบ้านเชียงเหียน วัตถุโบราณที่ขุดพบ เช่น

เครื่องมือในการดำรงชีวิต เช่น หม้อ แจกัน คอนโท และเครื่องมือเครื่องใช้ในการสู้รบ เช่น ดาบ มีด เศษเหล็ก เป็นต้น

๓. โบราณวัตถุ

แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเหียน ได้เคยมีการขุดค้นมาแล้ว อย่างน้อย ๒ ครั้ง ครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ – ๒๕๑๘ โดย Chester Gorman กับ พิสิฐ เจริญวงศ์ ซึ่งผลการขุดค้นครั้งนั้น กำหนดอายุว่า มีการอยู่อาศัยเริ่มแรกเมื่อราว ๓,๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล (หรือประมาณ ๕,๕๐๐ ปีมาแล้ว) แต่ผลอายุดังกล่าวยังไม่ค่อยได้รับการยอมรับกันนัก ในการขุดค้นครั้งนั้นได้พบโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลายอย่าง อาทิ โครงกระดูกมนุษย์ที่มีเครื่องสำริด ผังร่วมอยู่ด้วยหลายโครง เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าการอยู่อาศัยของชุมชนต่อเนื่องจนถึงสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ด้วย^๓

ส่วนการขุดค้นครั้งที่ สอง ดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ โดยนักโบราณคดีจาก กองโบราณคดี กรมศิลปากร นำโดยนายอำพัน กิจงาม ผลการขุดค้นครั้งนี้ พบว่าแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเหียนมีชั้นดินลึกประมาณ ๖ เมตร ชั้นดินล่างสุดที่แสดงถึงการเริ่มต้นอยู่อาศัยในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ กำหนดอายุได้ราว ๓,๓๐๐ – ๒,๐๐๐ ปีมาแล้วโดยได้พบโบราณวัตถุหลายประเภท เช่น เครื่องมือสำริด เครื่องมือเหล็ก และหลุมศพ ๖ หลุม ชั้นดินตอนกลาง จัดเป็นสมัยประวัติศาสตร์ อายุราว ๒,๐๐๐ – ๑,๕๐๐ ปีมาแล้ว ได้พบภาชนะดินเผาเนื้อหยาบ ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง ส่วนชั้นดินด้านบนสุด พบหลักฐานที่แสดงถึงการอยู่อาศัยของผู้คนยุคปัจจุบัน

๔. วัตถุโบราณที่ขุดพบชิ้นใหม่ : ไหโบราณ

เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้มีการขุดพบไหโบราณ ขุดพบได้บริเวณริมถนนสายมหาสารคาม – ร้อยเอ็ด เชื่อมกับพิพิธภัณฑสถานบ้านเชียงเหียน เป็นไหดินเผา มีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ กิโลกรัม ถูกฝังอยู่ใต้ดิน ลักษณะเป็นไหดินเผา ปากไหปิดแน่น ก้นไหเป็นรูปทรงกลม สูงประมาณ ๖๐ เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑ เมตรเศษ นางคม รักษาภักดี อายุ ๕๒ ปี ผู้ค้นพบไหโบราณกล่าวว่า มีอาชีพขายผักที่ตลาด กลางคืนก่อนที่

^๓ มนตรี พลขำนิ, โครงการศึกษาข้อมูลท้องถิ่น บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม, (มหาสารคาม : บ้านเชียงเหียน, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖ (เอกสารอัดสำเนา).

จะขุดพบไห (ดินที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๕) ผันว่ามีชายชราบอกว่าที่ริมถนนมีไหสมบัติฝัง
อยู่ให้ไปขุดเอา พอตื่นขึ้นมาตอนเช้าจึงลงไปขุดดู หลังจากขุดลงไปลึกประมาณ ๑๐
เซนติเมตร ก็พบส่วนบนของไหและเศษโครงกระดูกกระดูกกระจายอยู่หลายชิ้น แต่ไม่มี
น้ำหนักมากจึงต้องวานเพื่อนบ้านมาช่วย นางคม รักษาภักดีเชื่อว่าไหที่พบน่าจะเป็นสมบัติ
ของคนโบราณที่ต้องการมอบให้ตน แต่หากทางราชการต้องการนำไปเก็บรักษาไว้เป็น
สมบัติของแผ่นดินก็ยินดีนางสาวชนาธิป ไชยานุกิ นักโบราณคดี ๓ สำนักงานศิลปากรที่ ๕
ขอนแก่น ได้เดินทางมาตรวจสอบไหโบราณ กล่าวว่าบริเวณนี้กรมศิลปากรเคยมาขุดค้นพบ
ว่าเป็นเมืองโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย เป็นสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาค
อีสาน อายุของไหที่ขุดพบน่าจะก่อนประวัติศาสตร์ มีอายุประมาณ ๒-๓ พันปี มีลักษณะ
คล้ายแหล่งโบราณคดีเมืองบัว อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต ส่วนกระดูกที่พบไม่แน่ใจ
ว่าเป็นหญิงหรือชายเนื่องจากชาวบ้านไม่รู้วิธีการขุดที่ถูกต้องทำให้ชิ้นส่วนต่างๆ แตก
ละเอียดไม่เป็นรูปเป็นร่าง ปัจจุบันไหโบราณได้ถูกเคลื่อนย้ายไปเก็บไว้ที่วัดโพธิ์ศรีเชียง
เหียน เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่อยากกราบไหว้บูชาเพราะเชื่อว่าจะให้โชคลาภและเป็นที่
ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

๒.๑.๓ จาริตประเพณีของบ้านเชียงเหียน

ครั้งขอมได้ปกครองมานาน ขอมก็มีจาริตประเพณีที่แสดงถึงอิทธิพลทางศาสนา
พุทธ ที่คล้ายคลึงกันกับคนลาวหรือคนไทย สาเหตุที่คล้ายคลึงกัน เพราะอาจเป็นบ้านที่เมือง
น้องกัน จึงมีจาริตประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาคล้ายคลึงกันดังกล่าว เพราะระยะหลัง ๆ
มาการนับถือศาสนาจะมีการผสมผสานกัน จะเห็นได้จากการทำบุญ ซึ่งการทำบุญบางอย่าง
ที่เหมือนกันและเห็นได้ชัดเจนคือ การทำบุญบั้งไฟ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าในช่วงเขมรหรือ
ขอมที่เจริญสุดขีดก่อนที่จะเสื่อมอำนาจลง เจ้าผู้ครองนครขอมได้จัดทำบุญบั้งไฟขึ้นที่เมือง
หนองหาน ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ซึ่งจะกล่าวถึงอยู่ในนิทาน
พื้นบ้านของภาคอีสานเราที่มีปรากฏในเรื่องผาแดงนางไอ่ ซึ่งปรากฏเป็นตำนานที่เป็น
หนังสือผูก และทั้งที่เล่าสืบทอดต่อปากคำกันมาจนถึงปัจจุบัน ในเรื่อง ผาแดงนางไอ่ จะ
กล่าวถึงเมืองเชียงเหียนไว้มากมายหลายตอนของเรื่องอยู่มากทั้งจะเป็นเรื่องประเพณี การ
ทำบุญบั้งไฟ การสู่ขอนางไอ่ และจะมีกล่าวถึงเมืองประจำเมืองเชียงเหียนด้วยนอกจากนี้ก็ยัง
มีประเพณีฮอดสรง ก็ยังมีอยู่ พอจะแสดงให้เห็นได้การฮอดสรงนิยมทำกันเพื่อให้เป็นสิริมงคล

ชาวบ้านมีความเชื่ออย่างนั้น ส่วนหลายเงินหลายคำ ถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ได้มีการสดสรงเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง เมื่อถึงวันสดสรงก็จะพากันทำพิธีกรรมสดสรง ไม่ได้กำหนดว่าเป็นวันใด แล้วแต่ความสะดวกของผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งจะคล้ายคลึงกับการสดสรงพระภิกษุ สามเณรในพุทธศาสนาในปัจจุบัน ซึ่งชาวบ้านเชียงเหียนในปัจจุบันที่นับถือพุทธศาสนากันเป็นส่วนมาก

๑. ประเพณีบุญบ้าน

ประเพณีบุญบ้านจะจัดขึ้นในช่วงเดือน ๖ เพื่อเป็นการขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายออกไปจากชุมชน โดยชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านจะสร้างปะถัมภ์พิธี ตอนเย็นจะนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์และจะเริ่มพิธีทำบุญตักบาตรตั้งแต่ตอนเช้าตรู่ ซึ่งชาวบ้านจะช่วยกันทำข้าวต้มมัดมาร่วมกันถวายพระสงฆ์ ตลอดจนถึงสิ่งต่างๆ ตามจิตศรัทธา ส่วนอาหารคาวหวานจะมีการแบ่งกันตามหมวดหมู่ของชาวบ้าน ที่แปลกกว่าหมู่บ้านใกล้เคียงมี ๒ อย่าง ดังนี้

๑.๑ พิธีเลี้ยงเจ้าศาลปู่ตาเดือนหก ทำที่ศาลเจ้าพ่อศรีสงคราม (ตอนเช้า) จะต้องทำบั้งไฟน้อยถวาย เลี้ยง ๓ อย่าง ดังนี้

๑.๑.๑ เลี้ยงคน

๑.๑.๒ เลี้ยงควาย

๑.๑.๓ เลี้ยงฟ้าเลี้ยงฝน

๑.๒ พิธีก่อเจดีย์ทรายถวายเจ้าแม่สองนาง ทำหลังจากก่อเจดีย์ทรายที่วัด ๓ วันต่อกัน ทำที่ดอนแก้ว มีการก่อเจดีย์ทราย สวดมนต์ ถวายบั้งไฟ (ทำตอนเย็น)

๒. ประเพณีบุญบั้งไฟ

ประเพณีบุญบั้งไฟจะจัดหลังจากทำบุญเบิกบ้านไปแล้ว แต่จะกำหนดวันไหนจะขึ้นอยู่กับการตกลงกันเองของชาวบ้าน โดยเลือกเอาวันที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ว่างและตรงกัน บุญบั้งไฟนี้ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการขอฝนก่อนการทำนา หากปีไหนไม่มีการทำบุญบั้งไฟปีนั้นฝนจะไม่ตกตามฤดูกาลเป็นผลให้ได้ผลผลิตของข้าวในน้าน้อยตามไปด้วย ชาวบ้านเชียงเหียนถือว่าบุญบั้งไฟของหมู่บ้านมีความสำคัญไม่แพ้กับบุญบั้งไฟที่ยโสธร ทั้งนี้เนื่องจากเมืองเชียงเหียน คือเมืองหน้าด่านหนึ่งในห้าของพระยาขอม ซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรม “ผา

แดง นางไอ่” ของภาคอีสาน บางปีทำบั้งไฟแสน มีการบอกลงไปยังบ้านที่เคยเป็นเมืองเก่าด้วยกัน เช่น บ้านสีแก้ว บ้านผักแว่น บางปีทำพอเป็นประเพณี

๒.๒ สภาพโดยทั่วไปของบ้านเชียงเหียน

บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา เป็นเมืองโบราณมีลักษณะเป็นเนินสูงรูปไข่ คือ สูงตรงกลางมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ ซึ่งเป็นลักษณะทำเลที่ตั้งที่ดีคือเมื่อฝนตกน้ำจะไหลลงสู่คูน้ำและบึงที่อยู่รอบหมู่บ้านทุกบึงและจากทำเลที่ตั้งของบ้านเชียงเหียนดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องกับลักษณะของเมืองในสมัยทวารวดี คือ มักจะมีคูน้ำคันดินล้อมรอบเมือง^๔

๒.๒.๑ สาธารณูปโภคของบ้านเชียงเหียน

บ้านเชียงเหียนหมู่ที่ ๓, หมู่ที่ ๑๘ และหมู่ที่ ๒๓ ในปัจจุบันต่างได้รับการพัฒนาให้ได้รับความสะดวกอย่างครบครัน ทั้งในส่วนถนนหนทางในการคมนาคมและการขนส่ง การติดต่อกับภายนอกด้วยการสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์ตลอดจนถึงการบริการขององค์การไปรษณีย์แห่งประเทศไทย ส่วนภายในหมู่บ้านมีศูนย์บริการชุมชนให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึงประกอบด้วย ดังนี้

๑. โรงเรียน ๑ แห่ง
๒. สถานีอนามัย ๑ แห่ง
๓. วัดประจำหมู่บ้าน ๒ แห่ง
๔. หอน้ำสาธารณะ ๖ แห่ง
๕. ระบบน้ำประปาภายในหมู่บ้าน ๓ แห่ง

จากการสำรวจภายในชุมชนหมู่บ้านเชียงเหียนหมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๑๘ และหมู่ที่ ๒๓ พบว่าค่อนข้างที่จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันให้กับชาวบ้าน การคมนาคมในหมู่บ้านค่อนข้างสะดวก ถนนมีลักษณะเป็นแบบคอนกรีตแต่ค่อนข้างแคบ ตลอดจนบางเส้นทางโดยเฉพาะชายขอบของหมู่บ้านพบว่ายังไม่มีการพัฒนาให้พร้อมสำหรับใช้เป็นเส้นทางสัญจรภายในหมู่บ้าน ส่วนการติดต่อกับภายนอกมีบริการของการสื่อสารแห่งประเทศไทย

^๔ มนตรี พลขำนิ, โครงการศึกษาข้อมูลท้องถิ่น บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม, หน้า ๔, (เอกสารอัดสำเนา).

ตลอดจนการบริหารของบริษัท ทสท.คอร์ปอเรชั่น จำกัด(มหาชน) แต่การบริการโทรศัพท์สาธารณะให้กับประชาชนภายในชุมชนหมู่บ้านเชียงเหียนยังไม่เพียงพอและทั่วถึง

๒.๒.๒ ลักษณะการดำรงชีวิตและอาชีพของประชากร

ปัจจุบันประชากรภายในหมู่บ้านเชียงเหียนทั้ง ๓ หมู่บ้าน ต่างมีการดำรงชีวิตผสมผสานกันระหว่างกันเป็นสังคมชนบทผสมกับความเจริญแบบสังคมเมือง อาชีพหลักของชาวบ้านคือ การทำไร่นา ตลอดจนการปลูกพืชสวน เพื่อส่งขายในตัวจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดใกล้เคียง นอกจากอาชีพการทำเกษตรกรรมแล้ว สิ่งที่สร้างชื่อเสียงให้กับหมู่บ้านเชียงเหียนเป็นอย่างมากคือ การทำสมุนไพรตามภูมิปัญญาหมอชาวบ้านที่มีการสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานและถือว่าให้รายได้แก่ชุมชนในแต่ละปีเป็นจำนวนไม่น้อยในปัจจุบันนี้นอกจากการผลิตสมุนไพรออกจำหน่ายแล้ว ภายในชุมชนยังหันมาให้ความสนใจกับการผลิตผ้าทอพื้นบ้านออกจำหน่ายด้วยเช่นกัน อันเป็นอาชีพใหม่ที่เป็นผลพวงมาจากความรู้ของบรรพบุรุษ ดังนั้นหากพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นแล้ว หมู่บ้านเชียงเหียนจึงมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดมหาสารคามได้เป็นอย่างดีภายในอนาคต^๕ ส่วนอาชีพของประชากรนั้นมีดังนี้

๑. สมุนไพรพื้นบ้านและหมอยาโบราณ บ้านเชียงเหียนปัจจุบันเป็นแหล่งผลิตสมุนไพรสดให้กับแหล่งชุมชนต่างๆ ซึ่งเข้ามาติดต่อซื้อขายถึงในหมู่บ้าน สมุนไพรที่ชาวบ้านนิยมปลูกกันมากคือ ขมิ้นชัน ขมิ้นขาว ขมิ้นเหลือง ไพร ของ ข่า ตะไคร้ โหระพา กระเพรา แมงลัก ฯลฯ โดยปลูกอยู่พื้นที่บริเวณบ้าน สวน ตลอดจนถึงไร่นา ส่วนการปรุงยาแบบตำเรีกรูปค่อนข้างมีน้อย เนื่องจากปัจจุบันในหมู่บ้านมีผู้มีความรู้ทางด้านหมอยาโบราณเพียงไม่กี่คนเท่านั้นพื้นสมุนไพรกับการเสริมรายได้ให้กับชุมชน พบว่าคิดเป็นร้อยละ ๖๐ ที่ยังคงมีการปลูกพืชสมุนไพรอยู่ โดยปรากฏออกมาในรูปของอาชีพเสริม ไม่ได้ทำเป็นอาชีพหลักดังเช่นการทำนา เพราะที่นาคงจะใช้ปลูกพืชสมุนไพรเฉพาะหลังเก็บเกี่ยวข้าวเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงฤดูทำนามิเหมาะแก่ปลูกพืชสมุนไพร เพราะมีน้ำท่วมจึงทำให้ผลผลิตเสียหายและได้ปริมาณที่น้อย หรือแทบไม่ได้เลย

^๕ กรภัทร ทิพลิงห์ และคณะ, “การพัฒนาและแนวทางดำเนินงานสภาชุมชน บ้านเชียงเหียน ตำบลเขาว อำเภอมือเมือง จังหวัดมหาสารคาม”, งานวิจัย, หน้า ๕๓.

๒. ทำนา เป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน โดยมากจะทำหนึ่งครั้งในรอบหนึ่งปี และเก็บไว้บริโภคในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ มีส่วนน้อยที่ผลิตข้าวไว้ขาย ปัจจุบันพบว่ามีการทำข้าวนาปลังเพิ่มในบริเวณที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์ ที่นาบางแห่งที่มีน้ำไม่ท่วมถึง และไม่มีน้ำ ชาวบ้านนิยมใช้เป็นปลูกพืชสมุนไพร ทั้งนี้เนื่องจากเป็นพื้นที่เหมาะแก่การปลูกและได้ผลผลิตมาก

๓. งานหัตถกรรมทอผ้าโบราณ ซึ่งในปัจจุบันได้มีการเผยแพร่ออกไปด้วยตราสัญลักษณ์สินค้ารูป “กระรอกเผือก” อันเป็นสัตว์วิเศษประมุขบ้านตามตำนานผาแดง นางไอ่ สำหรับการผลิตหัตถกรรมทอผ้าโบราณนี้ จะเป็นในลักษณะรับวัตถุดิบมาจากอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น แล้วผลิตสินค้าผ้าทอตามรูปแบบและลวดลายที่ลูกค้าต้องการต่อไป

๔. ปลูกผักปลอดสารพิษ ในปัจจุบันชาวบ้านมีความนิยมปลูกพืชปลอดสารพิษส่งให้กับชุมชนในเมืองมหาสารคาม พืชที่นิยมปลูกได้แก่ มะเขือ พริก ผักชี ต้นหอม เป็นต้น แต่ยังมีปริมาณน้อยอยู่ คาดว่าในอนาคตจะมีกำลังการผลิตมากขึ้น เนื่องจากชุมชนได้รับงบประมาณจากภายนอกมาสนับสนุน โครงการปลูกผักปลอดสารพิษ

๒.๓ ชาวบ้านเชื่อมโยงกับการนับถือพระพุทธศาสนา

ชาวบ้านเชียงเหียนนับถือพระพุทธศาสนาตามบรรพบุรุษที่ได้นับถือกันมาตั้งแต่โบราณกาล ได้ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีในการดำรงชีวิตประจำวันตามเช่นชาวอีสานทั่วไป โดยการยึดถือปฏิบัติตามฮีตสิบสอง เป็นประเพณีที่ชาวบ้านได้มีโอกาสร่วมชุมนุมกัน การทำบุญเป็นประจำเดือนทุก ๆ เดือนของรอบปี ผลทางตรงได้รับก็คือทุกคนได้มีเวลาเข้าวัดมีโอกาสใกล้ชิดกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาทำให้ประชาชนเกิดความคุ้นเคยกัน มีความสามัคคีเป็นอย่างดี และผลทางอ้อมคือ เมื่อว่างจากงานอาชีพแล้วก็จะมีการติดบั้งคั้งให้ทุก ๆ คนเสียดละ และทำงานร่วมกัน เพื่อสังคมส่วนรวม โดยไม่ให้อยู่ว่าง งานประเพณีพิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมามี ๒ ลักษณะ คือ ประเพณีตามฮีตสิบสอง และประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ซึ่งประเพณีตามฮีตสิบสอง ที่ชาวบ้านปฏิบัติได้แก่ ทำบุญเข้ากรรมทำบุญคุณลาน บุญเดือนสาม บุญเดือนสี่ บุญเดือนห้า บุญเดือนหก บุญเดือนเจ็ด บุญเดือนแปดบุญเดือนเก้า บุญเดือนสิบ บุญเดือนสิบเอ็ด บุญเดือนสิบสอง ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตที่ถือปฏิบัติได้แก่ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ประเพณีเกี่ยวกับการบวช ประเพณีเกี่ยวกับการกินดอง ประเพณีเกี่ยวกับการตาย มองในรูปที่ปรากฏทั่วไป ย่อมเห็นกันว่าเป็นการปฏิบัติตาม

ประเพณีของชาวไทยผู้นับถือพระพุทธศาสนา ถือถือเป็นหลักปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนานแล้ว อันนี้นับเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีแต่ถ้ามองลึกลงไป ประเพณีนี้ยังมีสิ่งที่เป็นรากฐาน อันมีความหมายลึกซึ้งในทางนามธรรม กล่าวคือเป็นพิธีเป็นประเพณีที่อิงอยู่กับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นการดำเนินตามหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ได้ตรัสสั่งสอนพุทธศาสนิกชนทั้งหลายไว้ ให้ทำสิ่งที่เป็นบุญ เป็นกุศลตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ชาวพุทธเมื่อมีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งเกิดขึ้น จะปรารภเหตุการณ์นั้นแล้วทำสิ่งที่เป็นบุญเป็นกุศล เป็นความดีงาม ในทางพระพุทธศาสนา ท่านกล่าวถึงบุญไว้มากมาย แต่เมื่อสรุปแล้วก็มีสามอย่าง คือ ท่านได้แก่การให้ การบริจาค ,ศีล คือ ความประพฤติดี ประพฤติชอบทางกาย วาจา ,ภาวนา คือ การฝึกอบรมจิตใจ ความฝึกอบรมเจริญปัญญา รวมเป็นสามประการ ในการบำเพ็ญกุศล เพื่อรำลึกถึงผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น สามารถที่จะทำบุญให้เกิดขึ้นได้ทั้งสามหมวด ชาวบ้านเชียงเหียนในปัจจุบันนี้จึงนับถือพุทธศาสนาอย่างมาก เป็นจารีตประเพณีที่แสดงถึงอิทธิพลทางศาสนาพุทธที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านมาจนถึงทุกวันนี้

๒.๔ พิธีกรรมการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียน

ลำดับพิธีกรรมการฝังศพ

ธรรมเนียมการตั้งศพ คนอีสานแต่เดิมนั้นการตั้งศพจะทำที่บ้าน หรือแม้ในปัจจุบันคนอีสานทั่วไปก็ยังนิยมตั้งศพที่บ้าน แต่ธรรมเนียมการตั้งศพของชาวบ้านเชียงเหียนจะถือสถานที่ตายของผู้ตายเป็นหลัก คือ ถ้าตายนอกบ้านจะไม่นำศพเข้าบ้าน ถ้าตายในบ้านก็ต้องบำเพ็ญกุศลศพที่บ้าน กิจเบื้องต้นเกี่ยวกับศพ คือ แต่งตัวศพ นำศพลงหีบ ตั้งหีบศพ ตกแต่งหีบศพเป็นต้น และก่อนที่จะมีการประกอบพิธีกรรมการฝังศพเจ้าภาพจะต้องเตรียมวัสดุสิ่งของ เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งโดยปกติแล้วแต่ละท้องถิ่นจะมีวิธีที่ต่างกันออกไปตามความเชื่อของท้องถิ่น ขณะที่สมาชิกในหมู่บ้านถึงแก่กรรมไปแล้วเจ้าภาพผู้เป็นธุระในที่นั้นจะต้องจัดหาเทียนหรือตะเกียง แล้วจุดไว้ทางเบื้องศีรษะของศพสำหรับศพนั้นให้ใช้ผ้าขาวหรือผ้าอะไรก็ได้แต่ผ้าขาวเป็นดี คลุมไว้ตั้งแต่เบื้องศีรษะจนตลอดปลายเท้า ปกปิดไว้ให้มืดมิให้เห็นหน้า ต่อแต่นั้นแล้วก็จัดการปิดประตูหน้าต่างให้เรียบร้อย หากเรือนที่ศพอยู่นั้นไม่มีฝาบังต้องจัดการกางมุ้งครอบศพนั้นไว้ด้วย หรือให้คน

คอยนั่งเฝ้า หลังจากนั้นเจ้าภาพจะดำเนินการตามขั้นตอน ตั้งแต่ต้นจนถึงเก็บอัฐิตามลำดับต่อไป^๖

๑. การอาบน้ำศพนั้น ส่วนมากจะไม่อาบน้ำศพที่คนตายอุบัติเหตุ ทำอัตตนิบาตฆ่าตัวตายหรือถูกฆาตกรรม ตกต้นไม้ ควายชนตาย รถชน ไฟผ่า เป็นต้น จำพวกนี้ถือว่าตายโหง จึงไม่นิยมอาบน้ำศพ

๒. มีการแต่งตัวศพหลังจากเช็ดตัวศพ โดยหิวผม แต่งตัวให้โดยนุ่งผ้าสองชั้น ชั้นในเอาชายพกไว้ข้างหลัง แล้วนุ่งทับอีกชั้นหนึ่งเอาชายพกมาไว้ข้างหน้า ใส่เสื้อก็กลับเหมือนกัน คือ กระดุมไว้ด้านหลัง โบราณถึงห้ามมิให้ใส่เสื้อกลับหลัง ถือว่าไม่เป็นมงคล หรือเป็นลางบอกเหตุไม่ดีความหมายการนุ่งผ้า ผ้าชายพกสองชั้นนั้นโดยชั้นในไว้หลัง ชั้นนอกไว้ข้างหน้า เพื่อให้รู้ว่า เมื่อตายแล้ว ก็มีการเกิด อีก มีการเวียนว่ายตาย เกิดอยู่อย่างนั้น

๓. การมัดตาสังข์ ใช้ด้ายดิบเส้นใหญ่ขนาดนิ้วก้อย ผูกเป็นสามเปลาะ ที่คอ ๑ ที่มือ ๑ และที่เท้า ๑ เหตุผลที่มัดก็เพราะไม่ให้ศพพองขึ้น แต่ที่มัดสามเปลาะ เพื่อเป็นการให้แง่คิดแก่คนที่ยังมีชีวิตอยู่ได้รู้ได้เข้าใจว่าบ่วงที่ผูกมัดคนไว้ให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโอฆสงสารมีรู้จบสิ้นนั้นก็คือบ่วงทั้ง ๓ นี้เอง คือ บุตร ภรรยาหรือสามี และทรัพย์สมบัติ

อีกตำราหนึ่ง ก่อนมัดศพนำดอกไม้ ธูปเทียนมาสอดไว้ในมือ เอาเงินทองมาขัดใส่ปากและมือ เพื่อจะให้ผู้ตายนำไปซื้อหนทางและไปบูชาธาตุเกศแก้วจุฬามณีในดาวดึงส์ ต่อจากนั้นจะมัดหรือไม่มัด ก็ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ เพราะคนตายปัจจุบันไม่ต้องการเก็บศพไว้นาน เพราะขัดต่อประเพณี และกลัว วิญญาณผีเอียน

๔. โลงศพในอดีตนิยมใช้ฝ้ายบ้าน หรือไม้กระดานปูบ้านทำโลง ไม่มีการตกแต่ง ลวดลายอะไรเลยมีกระดาศสีดำปิดแล้วพอ เพราะสีดำ หมายถึง ความมืดมน เก็บศพไว้อย่างมากก็ ๑๒ ชั่วโมง มิได้นิมนต์พระมา มาตักบาตรสักการะ ดับกลิ่นศพโดยใช้วัสดุท้องถิ่นคือยาสูบ ใบฝรั่ง ใบน้อยหน้า และไปป่าช้าเพื่อเตรียมหลุมฝังศพโดยจะมีการโยนไข่เสี่ยงทาย เพื่อหาสถานที่ปลงศพ

๕. การนำศพใส่โลงมีขั้นตอน คือนำไม้ไผ่มาผ่าเป็นซีก ๗ ซีก ถักด้วยดอกคิ้วไม้ไผ่ ปูเป็นฟากแล้วนำศพนอนบนฟาก เพื่อลงดินปลวกหรือแมลงจะได้หากินสะดวก ใช้

^๖ สัมภาษณ์ นายบุรี จิตยะวงศ์, ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านเชิงเหียนใต้, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

เถาว์ลัย หรือเชือกใส่ลงในโรงศพความหมายก็เพื่อให้ผู้ตายใช้เชือกหรือเถาว์ลัยนั้นเป็นบันได ขึ้นไปไหว้ธาตุเขตแก้วจุฬามณี

๖. การตั้งศพชั่วคราว เพื่อบำเพ็ญกุศลนั้น ต้องจุดตะเกียงหรือเทียนไว้ โดยจะตั้งไว้ข้างหีบศพหรือด้านหน้าเพื่อแบกมาคารวะศพจะได้จุดจากไฟนั้นด้วย ในระหว่างตั้งศพอยู่นั้นจะจัดอาหารหวานคาว มาตั้งข้างโรงศพ มีการเคาะโรงศพ บอกผู้ตายมากินด้วย ลักษณะนี้เรียกว่า เซ่นศพ^๑

๗. การเก็บศพไว้ไม่นาน เพราะมีการบังได้ เพราะศพของผู้ตายคือ (ตายโหง) จะต้องเก็บศพไว้ไม่นานถ้าเก็บไว้ที่บ้านเจ้าภาพอย่างมากก็ ๑ วัน ถ้าเก็บไว้ที่วัดป่าก็จะได้ประมาณ ๒ วัน ถ้าเป็นโรคห่า ก็จะเก็บได้ภายใน ๑-๒ ชั่วโมงเท่านั้น ในระหว่างการตั้งศพรอ ก็มิได้ทำอะไร ไม่ได้ทำพิธีทางศาสนาแต่อย่างใด นอกจากคอยญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลมาร่วมงาน ปัจจุบันนิยมฝังไว้อย่างน้อย ๓ ปี จึงขุดขึ้นมาเผา

๘. การเคลื่อนย้ายศพ ญาติของผู้ตายจะต้องนำดอกไม้ รูปเทียน มาขอขมาศพ โดยกล่าว นะโม ๓ จบ แล้วตามด้วยพระบาลีว่า “มาตาปิเตเร ปะมาเทนะ ทวาระตะเย นะกะตัง สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะเมกัณเเต” ๓ จบ “กายะกัมมัง วะจิกัมมัง มะโนกัมมัง อะโหสิกัมมัง สัพพะปาปัง วินัสสะตุ” ๓ จบ พอได้เวลาที่ญาติมารวมกันก็เคลื่อนศพโดยการหาม จะใช้รถหรือพาหนะใดก็ได้ ถ้ามีความพร้อม แต่ไม่มีการจุดศพ^๒

๙. วิธืห้าม ใช้ไม้ไผ่ขนาดกลางสองลำทำชันชะเนาะด้วยดอกหรือเชือกหามข้างละสองคนให้เอาเท้าศพไปข้างหน้า ขณะหามห้ามข้ามนาหรือสวนคนอื่น ห้ามเปลี่ยนบ่า ห้ามพักกลางทาง

๑๐. เทน้ำทิ้ง เมื่อศพออกจากบ้าน จะมีการเทน้ำคั้นน้ำใช้ให้หมด กว่าภาชนะบรรจุน้ำทุกใบถือว่าน้ำเก่าไม่บริสุทธิ์ เมื่อศพลงถึงพื้นแล้ว ให้ยกบันไดหรือจะพลิกบันไดบ้านก็ได้แล้วเอาไม้หนามผูกติดบันไดไว้ ๗ วัน แล้วเอาเถาถ่านมาโรยวิธีนั้น นับว่าไม่ให้ผีจำบ้านได้

^๑ สัมภาษณ์ นายสมัย ศิริวรรณ, ชาวบ้าน บ้านเชียงเหียน, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^๒ สัมภาษณ์ นายสิน โคตรมุงคุณ, ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านเชียงเหียน, ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

๑๑. หว่านข้าวตอกมีการหว่านข้าวตอกตลอดทาง เป็นความคิดทางคติธรรม ว่า ข้าวตอกมันไม่งอกอีก เหมือนการปฏิบัติธรรม ถ้าถึงที่สุดแล้วก็จะไม่เกิดอีกเหมือนข้าวตอก ก็สอนให้รู้ว่าคนเราเมื่อตายแล้วเหมือนข้าวตอก คือ รูปกับนาม ก็แยกแตกกัน

๑๒. การเลี้ยงไข้ ก่อนจะนำศพไปฝังที่จุดใดของป่าช้า ก่อนจะถึงวันเวลาเคลื่อนศพไปป่าช้า ญาติพี่น้องของผู้ตายต้องไปเตรียมสถานที่ ที่จะฝังไว้ให้เรียบร้อย การหาจุดที่จะฝังนั้น ความเชื่อของคนโบราณอีสาน เชื่อว่า ใช้วิธีเลี้ยงทายไข่ ซึ่งกระทำโดยคณะผู้เตรียมสถานที่ จะนำไข่ไก่สดไป ๑ ฟอง พอถึงป่าช้าก็จะอธิษฐานบอกไปยังวิญญาณของตายว่าถ้าเขาต้องการจะอยู่ ณ บริเวณใด หรือจุดใดของป่าช้า เมื่อโยนไข่ไป ขอให้ไข่แตกอธิษฐานเสร็จก็โยนไข่ไปเรื่อยๆ ไข่แตก ณ จุดใดก็ให้ขุดหลุม ณ จุดนั้น แล้วก็ถางต้นไม้ใบหญ้าที่อยู่บริเวณรอบๆ หลุมศพให้เรียบร้อย เพื่อพี่น้องที่หามศพมาจะได้ นั่งพักเมื่อถึงวันเวลาฝังศพ จุดตรงนี้ถือว่าเป็นที่ปลงศพแล้วขุดหลุมลึกประมาณ ๑.๕๐ เมตร และเตรียมไม้หนามไว้ด้วย เพื่อกลบปิดบนหลุมฝังศพเพื่อป้องกันคนขี้ยาและสัตว์มาขุดคุ้ยทำลายศพ^๕

๑๓. ถ้างนำศพ ด้วยน้ำมะพร้าว เมื่อถึงหลุมฝังศพนำศพเวียนซ้าย ๓ รอบ ปลงศพลงให้ศีรษะหันไปทางทิศตะวันตก การเวียนรอบหลุมฝังศพมีความหมายว่า สัตว์ทั้งหลายต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน ๓ ภพ นี้ พอถ้างนำศพ ด้วยน้ำมะพร้าวและน้ำหอมแล้วก็ปิดฝาโลงขกลงหลุมเสร็จแล้วก็เขี่ยดินกลบหลุมฝังศพ แล้วเอาหนามกลบปิดอีกเพื่อป้องกันคนหรือสัตว์ทั้งหลายมาทำลายมาขุดคุ้ยกินศพ

๑๔. ทำพิธีทางศาสนา พอเสร็จพิธีการฝังศพก็พากันกลับบ้านเตรียมสถานที่ไว้ และไปนิมนต์พระมาสวดมนต์ในตอนเย็น ตอนเช้าก็ทำบุญอุทิศให้ผู้ตายเป็นอันเสร็จพิธีในเบื้องต้น หลังจากนั้นต้องรอไปอีกอย่างน้อย ๓ ปี จึงได้ขุดศพขึ้นมาทำการเผา

๑๕. เก็บกระดูก วันรุ่งขึ้น มีพิธีเก็บอัฐิหรือกระดูก พิธีการตามลำดับ ดังนี้ นิมนต์พระ ๔ รูป ไปทำพิธีเมื่อไปถึงก็มีการบอกกล่าวให้ผู้ตายทราบ โดยเริ่มเก็บกระดูกใส่หม้อแล้วนำไปล้างน้ำหอมที่เตรียมมาพร้อมแล้ว กรองด้วยผ้าขาวสะอาด แล้วจึงห่อใส่ผ้าขาวหรือบรรจุใส่ขวดโหล แล้วนำกระดูกนั้นไปบังสุกุล เมื่อเสร็จจากการบังสุกุลก็เก็บกระดูกไปสักการบูชาบ้าง ไปบรรจุในเจดีย์บ้าง ตามแต่ความปรารถนา เพื่อบุตรและธิดาหรือวงศ์ญาติ

^๕ สัมภาษณ์ นายโต รัตนพลแสน, ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านเชียงเหียนใต้, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

ระลึกถึงจะได้ไปยังที่นั้น แล้วนำไปบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศส่วนกุศลส่งไปให้ตามความกตัญญู กตเวทีที่นิยมกระทำความสืบๆมา^{๑๑}

๑๖. การแปรธาตุ คือ การแปรรูปกองกระดูกให้เป็นรูปคนนอนงาย หันศีรษะไปทางทิศตะวันตก(สมมติว่าตาย) นิมนต์พระบังสุกุลเป็นกาลบังสุกุลตาย ต่อนั้นแปรรูปใหม่ โดยทำเป็นรูปคนหันศีรษะไปทิศตะวันออก (สมมติว่าเกิด) โดยเวียนขวา คือ ไขว่รอบเจียดิน กองกระดูกนั้นด้านศีรษะให้หันไปทางทิศตะวันออก โดยให้มีลักษณะเวียนขวานั้นเอง แล้วนำเหรียญวางตามตำแหน่งที่เชื่อว่าเป็นอาการ ๓๒ ของร่างกาย แล้วจึงเอาน้ำหอมพรมลงที่อัฐิ นิมนต์พระบังสุกุลครั้งที่๒ เป็นการบังสุกุลเป็นการเก็บอัฐิใส่โหลหรือโกศ ส่วนอังคารหรือเถาถ่านให้ขุดหลุมฝังไว้โดยขุดหลุมที่ข้างฟอนก็เป็นการเสร็จพิธี

๑๗. การทำบุญอัฐิ มี ๒ ช่วง ช่วงแรกจากวันเผา คือเผาวันใดก็นิมนต์พระ ๕ หรือ ๗ หรือ ๙ รูปมาเจริญพระพุทธมนต์ ที่บ้านในตอนค่ำ รุ่งเช้าทำพิธีเก็บอัฐิ แล้วก็ถวายภัตตาหารเช้าแด่พระสงฆ์ ต่อด้วยบังสุกุลอัฐิและอาจมีเทศนาด้วยก็ได้แล้วแต่เจ้าภาพ จะทำในช่วงที่สอง คือ เมื่อเผาศพครบ ๗ วันและทำอีกเมื่อครบ ๕๐ วัน หรือครบ ๑๐๐ วัน ในการทำบุญอุทิศอย่างหนึ่ง คือ การถวายสังฆทาน เป็นการถวายพระสงฆ์ เพื่ออุทิศให้ผู้ตายโดยตรง เรียกว่า ถวายมตกภัต^{๑๒}

๒.๕ รูปแบบพิธีกรรมการฝังศพของชาวบ้านเชียงใหม่

พิธีกรรมในการจัดงานฝังศพของชาวบ้านเชียงใหม่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีรูปแบบพิธีกรรมดังนี้ เริ่มจากเมื่อมีการเสียชีวิตหรือตายแบบไม่ปกติ ก็จะมีพิธีกรรมการจัดงานศพ คือเริ่มตั้งแต่การแจ้งข่าวการตาย หลังจากนั้นก็จะมีการแต่งตัวศพ แล้วก็นำศพบรรจุโลงหรือหีบศพ และมีการตั้งศพหรือนำศพไปค้อยไว้ที่บ้านหรือที่ป่าช้าวัดป่า ในระหว่างการจัดศพนั้นก็มีการจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้สำหรับพิธีการฝังศพ และเครื่องไทยทานเพื่อเตรียมถวายพระเพื่ออุทิศให้ผู้ตายในวันฝังศพ คือ เมื่อถึงวันที่กำหนดการฝังศพก็มีการเคลื่อนศพไปสู่ป่าช้าที่วัดป่าเพื่อประกอบพิธีกรรมฝังศพต่อไป หลังจากฝังศพเสร็จแล้ว ตอนเย็นก็นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวต่อไป

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายบุญเรือง รักษาภักดี, ญาติผู้ตาย บ้านเชียงใหม่, ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางทองสร ไชยมูล, ข้าราชการบำนาญ บ้านเชียงใหม่ได้, ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๕.

ในวันรุ่งขึ้น จะนิมนต์พระสงฆ์มารับไทยทานที่บ้านเจ้าภาพเพื่ออุทิศให้ผู้ตาย หลังจากนั้นต้องรอไปอีกอย่างน้อย ๓ ปี จึงได้ขุดศพขึ้นมาทำการเผาศพ^{๑๒}

รูปแบบและพิธีกรรมการจัดงานฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงหลายประการ พิธีกรรมส่วนใหญ่ยังถือปฏิบัติอยู่ เช่น การแต่งตัวศพ การเลี้ยงทายไข่ เป็นต้น แต่พิธีกรรมบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่สาระของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนายังคงอยู่ และอาจกล่าวได้ว่าการปรับเปลี่ยนปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบมากขึ้น ส่วนรูปแบบขั้นตอนพิธีกรรมอื่นที่เป็นส่วนของชาวบ้านเชียงเหียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เช่น การอาบน้ำศพ การประดิษฐ์ดอกไม้ประดับโลงศพ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม รวมถึงรูปแบบการประกอบพิธีกรรมด้านอื่นๆ พิธีกรรมขั้นตอนบางอย่างก็เลิกไปไม่ถือปฏิบัติ และรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาปฏิบัติแทน เป็นต้น^{๑๓}

พิธีกรรมการจัดงานฝังศพถือว่าเป็นจารีตประเพณีและวิถีชุมชน ที่ชาวบ้านเข้าร่วมพิธีกรรมการจัดงานศพ การทำบุญ และเป็นเพื่อนปลอบใจเจ้าภาพ ตามบทบาทหน้าที่ทางสังคม ศาสนาถือว่าเป็นสิ่งที่คนให้ความสำคัญและเคารพนับถือยึดถือเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต ศาสนามีหน้าที่หลักในการลดความกังวล ความเครียด ความกลัว อันเกิดจากความรู้สึกและความไม่แน่นอนในชีวิต เช่นความเจ็บป่วย ตลอดถึงความพลัดพรากจากสิ่งที่เป็นที่รักทั้งปวง ดังนั้นมนุษย์จึงแสวงหาที่พึ่งที่พิงที่ดีที่สุดก็คือพระพุทธศาสนา นอกเหนือจากนี้ก็จะมีความเชื่อต่างๆ ที่คนในชุมชนให้เคารพนับถือ เช่น ผี ไสยศาสตร์ รวมทั้งความเชื่อในเรื่องของพระผู้เป็นเจ้าในศาสนาพราหมณ์ทั้งนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับดวงดาวนพเคราะห์ และเจ้ากรรมนายเวร ทั้งหมดจึงรวมเป็นวิถีชีวิตความเชื่อในการดำรงอยู่ในสังคมอย่างกลมกลืนระหว่างพระพุทธศาสนากับความเชื่ออื่นๆ จนไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ แต่ความเชื่อทั้งหมดยังดึงเอาพระพุทธศาสนาเข้าไปมีส่วนสำคัญในการประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะพิธีกรรมการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียน

พิธีกรรมการฝังศพมีรูปแบบพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน มีทั้งพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและทางศาสนาพราหมณ์ คือการทำพิธีตามไสยศาสตร์ของพราหมณ์และพิธีสงฆ์ ของพุทธศาสนา แม้ว่าเราจะนับถือศาสนาพุทธแต่บางอย่างก็เป็นเรื่อง

^{๑๒}สัมภาษณ์ นายบุรี ขัติยะวงศ์, ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านเชียงเหียนใต้, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๓}สัมภาษณ์ นายสิน โคตรมุงคุณ, ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านเชียงเหียน, ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

ไสยศาสตร์ เช่นมีการบนบานแบบพราหมณ์ เพราะว่าศาสนาพราหมณ์ เข้ามาสู่ดินแดนแถบนี้ก่อนพุทธศาสนา ชนพื้นเมืองเหล่านั้น ได้แก่ ขอม มอญ และละว้า ซึ่งได้นับถือศาสนาพราหมณ์ และได้ปฏิบัติสืบทอดมาจนถึง พ.ศ. ๑๔๐๐ ชาวไทยได้อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนแถบนี้จึงได้นับถือศาสนาพราหมณ์ด้วย พ.ศ. ๑๘๐๐ พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่อาณาจักรสุโขทัย พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ทรงทราบว่าพระพุทธศาสนาได้ขยายจากอินเดีย มาสู่ดินแดนตอนใต้ของไทย คืออาณาจักรศรีวิชัย และพระสงฆ์ฝ่ายลังกาวงศ์มาตั้งสำนักที่ นครศรีธรรมราช จึงส่งทูตไปนิมนต์พระสงฆ์ลังกาวงศ์ขึ้นไปยังสุโขทัย ดังนั้นคนไทยในสมัยนั้นจึงหันมานับถือพระพุทธศาสนาถึงแม้พิธีกรรมจะไม่ใช่แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา แต่ก็ถือว่ามิใช่ประโยชน์ พิธีกรรมจึงเป็นสิ่งที่จูงใจคนให้ละความชั่ว แล้วทำความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ และคุณค่าทางใจ เป็นการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ เพราะพิธีกรรมเป็นวัฒนธรรม ที่บ่งบอกถึงความเป็นไทย

พิธีกรรมการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียนนั้นมีจุดประสงค์เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุคคล และความรักในตัวของผู้ที่ล่วงลับ และเป็นการแสดงออกถึงน้ำใจ ความรักความสามัคคีของญาติพี่น้องและคนในชุมชน สิ่งไหนช่วยได้ก็ช่วยเหลือกันไป เมื่อมีคนตายเกิดขึ้นในชุมชนสิ่งไหนช่วยกันได้ก็ต้องช่วยกันไป

ฉะนั้นเราต้องช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกัน ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ ดังมีพุทธศาสนสุภาษิตว่า “สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี ความพร้อมเพียงของหมู่คณะ เป็นเหตุให้เกิดสุข”^{๑๔} ความรักความสามัคคีถือเป็นสิ่งที่ดีหากสังคมใดนำไปใช้ ไปปฏิบัติ ก็จะทำให้สังคมนั้นเกิดความผาสุกและความเจริญถาวร ดังที่ได้กล่าวมาพิธีกรรมการฝังศพของบ้านเชียงเหียนก็อาศัยความสามัคคีในหมู่คณะในการจัดการให้สำเร็จลงได้

๒.๖ สรุป

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า เมืองเชียงเหียน (บ้านเชียงเหียน) ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เคยเป็นเมืองโบราณที่มีพัฒนาการผ่านมาหลายยุคเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์ ที่น่าศึกษามีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง มีความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงเหียนมีความเชื่อถือ

^{๑๔} คู่มือระเบียบใน ข.อธิ. (ไทย) ๒๕/๑๕/๓๖๓.

เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเกิดของหมู่บ้าน คือเป็นเมืองโบราณ ชื่อเมืองเชียงเหียน สมัยขอมเรืองอำนาจได้มีการขยายอาณาเขต มาที่เมืองเชียงเหียน และมีอารยธรรมแบบขอม

นอกจากนั้นเมืองเชียงเหียนยังมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมที่สำคัญของภาคอีสาน คือ เรื่องผาแดงนางไอ่และประเพณีบุญบั้งไฟ ได้กลายเป็นนิทานเล่าขานสืบต่อกันมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ จึงมีการขุดพบวัตถุโบราณที่บ้านเชียงเหียน โดยกรมศิลปากรเป็นผู้ดำเนินการขุดโดยทำการขุดที่ คูสระน้ำ ที่รอบบ้านเชียงเหียน วัตถุโบราณที่ขุดพบ เช่น เครื่องมือในการดำรงชีวิต เช่น หม้อ แจกัน คันโท และเครื่องมือเครื่องใช้ในการสู้รบ เช่น ดาบ มีด เศษเหล็ก เป็นต้น เป็นเมืองโบราณสถานที่มีย่องรอยโบราณคดีและโบราณวัตถุอย่างมากมาย เช่น คันพบเครื่องใช้ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องสัมฤทธิ์ เป็นต้น เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๕ ได้มีการขุดค้นพบ ภาชนะดินเผารูปรางคล้ายไข่อันนิษฐานว่าบรรจุ กระดุก ของคนโบราณ และเครื่องเช่น กรมศิลปากรสันนิษฐานว่ามีอายุไม่น้อยกว่า ๒,๕๐๐ ปี การอยู่อาศัยเริ่มแรกเมื่อราว ๓,๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล หรือประมาณ ๕,๕๐๐ ปีมาแล้ว

ในอดีตจนถึงปัจจุบันบ้านเชียงเหียนมีการฝังศพที่ป่าช้าวัดป่าประชาสงเคราะห์ ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านส่วนพิธีกรรมนั้นเมื่อมีคนตายก็จะทำดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยเริ่มต้นจากการแต่งตัวโดยนุ่งผ้ากลับด้าน ไม่มีการอาบน้ำศพ เมื่อแต่งตัวศพแล้วจึงบรรจุศพลงในหีบ จากนั้นจึงมีการหามศพไปป่าช้าวัดป่าขุดหลุมฝังศพ แล้วเอาหนามกลบปิดอีกเพื่อป้องกันคนหรือสัตว์ทั้งหลายมาทำลายมาขุดคุ้ยกินศพ ตอนเย็นนิมนต์พระจำนวน ๕ รูป ๗ รูป ๙ รูปมาสวดมนต์แล้ว ตอนเช้าก็ทำบุญอุทิศให้ผู้ตายเป็นอันเสร็จพิธีในเบื้องต้น หลังจากนั้นต้องรอไปอีกอย่างน้อย ๓ ปี จึงได้ขุดศพขึ้นมาทำการเผา

ในขณะที่บำเพ็ญกุศลศพเพื่อรอการนำศพไปฝังนั้นชาวบ้านจะมีการนำข้าวสารและปัจจัยมาทำบุญร่วมกับเจ้าภาพและปัจจุบันชาวบ้านเชียงเหียนยังมีการตั้งฌาปนกิจสงเคราะห์ประจำหมู่บ้านขึ้น เพื่อช่วยเหลือญาติของผู้เสียชีวิตโดยมีวิธีการดำเนินการในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้านโดยมีการเก็บค่าสงเคราะห์สมาชิกที่เสียชีวิตคิดเป็นครัวเรือนละ ๒๐ บาท /ศพ โดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการเก็บเงินและไม่มีค่าตอบแทนแต่อย่างใด

รูปแบบและพิธีกรรมการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงหลายประการ แต่สาระของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนายังคงอยู่และอาจกล่าวได้ว่าการปรับเปลี่ยนปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบมากขึ้น ส่วนรูปแบบขั้นตอน

พิธีกรรมอื่นที่เป็นส่วนของชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เช่น การบูชาหลุมฝังศพ การบรรจุศพใส่โลง การเก็บศพไว้ การขุดศพขึ้นมาเผา เป็นต้น มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม รวมถึงรูปแบบการประกอบพิธีกรรมด้านอื่นๆพิธีกรรมขั้นตอนบางอย่างก็เลิกไปไม่ถือปฏิบัติ และรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาปฏิบัติแทนเป็นต้น